

Informació geogràfica i aliments locals

Una aproximació cartogràfica a la sobirania alimentària de Menorca

Des de l'inici de la crisi del COVID i sobretot durant el confinament han aparegut diverses notícies relacionades amb l'increment de la demanda de producte local.

La reflexió de fins a quin punt a Menorca es podrien produir aliments per a tots els menorquins és un tema recurrent que sovint apareix en el debat públic quan, bé per un temporal de diversos dies o bé per una crisi global com és aquesta del coronavirus, es posa en risc l'arribada d'aliments de l'exterior.

A nosaltres, llavors, ens sorgeix la pregunta: pot la informació geogràfica aportar alguna cosa a aquest debat? Naturalment pensam que sí. Amb aquesta curiositat ho volem explorar.

Per a fer un càlcul ràpid i bàsic cal tenir tres dades: (1) la superfície agrària de Menorca, per tal de saber la superfície potencial disponible, (2) la producció sostenible per hectàrea de diferents aliments i (3) les necessitats alimentàries de la població, per poder calcular la necessitat potencial de superfície. Dues de les tres dades tenen una clara dimensió geogràfica.

1. Com es pot calcular la superfície agrària de Menorca

Totes les finques agràries de Menorca cada any fan la declaració de la PAC per poder rebre les ajudes europees. En aquesta declaració s'hi ha d'especificar què i on es cultiva. Així, segons les dades de la PAC de 2018, a Menorca hi ha 21.000 ha de superfície agrària útil i 28.541 de pastures i bosc pasturat. Existeixen altres fonts d'informació¹, però quedem-nos de moment amb aquesta xifra.

De la PAC també podem extreure la dada que l'any 2018 es van declarar unes 1.200 ha de regadiu.

2. Com es pot calcular la superfície necessària

El primer pas és obtenir informació sobre el potencial productiu del sòl. La bibliografia en aquest punt és extensa des d'un punt de vista global i per a Menorca trobam algunes dades a Sa Granja recopilades entre els anys 2000 i 2002 de producció de blat, ordi i ciurons².

Així sabem que la producció de blat per hectàrea oscil·la a Menorca entre 2.000 i 5.000 kg/ha en funció de la qualitat i profunditat del sòl i les tècniques de cultiu, la d'ordi al voltant de 3.000 kg/ha i la de ciurons 1.000 kg/ha. La resta de dades de producció s'han extret de la bibliografia trobada en una recerca ràpida per Internet. Són, per tant, orientacions que caldria validar i ajustar amb l'ajuda dels entesos.

En el càlcul, a més a més, s'ha procurat considerar les produccions per hectàrea aproximant-les a les d'un sistema agroecològic, més baixes que les produccions agràries d'una agricultura que importa molts factors de producció (fertilitzants, pinsos, pesticides...). La idea és minimitzar també la dependència de l'exterior en aquest sentit.

¹ Hi ha altres fonts de dades geogràfiques que es podrien considerar com, per exemple, el mapa de cobertes de 2015 elaborat per l'OBSAM (que classifica unes 30.000 ha com a superfícies de cultiu), el registre insular agrari, vinculat a la PAC i que conté una gran quantitat d'informació de molt de detall per a cada finca agrària, o fins i tot el mapa d'usos del sòl de 1956 (aproximadament 44.000 ha de superfícies de cultiu). Cada font de dades té unes característiques pròpies que cal conèixer bé per a poder interpretar correctament els valors. De moment, donam per bona la superfície de les declaracions de la PAC.

² Durant les campanyes de 2000-2001 i 2001-2002, sota la direcció de l'enginyer agrònom Joan Bustamante, a qui aprofitam per agrair aquestes dades i els consells, es va recopilar la producció de blat, ordi i ciurons per ha a 41 finques de Menorca.

En aquest punt val la pena comentar que la producció mereix un punt i a part perquè probablement Menorca no reuneix les condicions òptimes per produir qualsevol tipus d'aliment a qualsevol època de l'any. La demanda, a més a més, sovint no s'ajusta a la temporada de producció dels diferents cultius. També el clima condiona molt la producció. Però no és el nostre propòsit anar tan enllà. Ens quedem, de moment, amb les dades de producció potencial que hem recollit i que presentem en el document annex d'apunts sobre els càlculs.

El pas següent es calcular la quantitat d'aliments total per alimentar tota la població. S'ha partit aquí de les quantitats recomanades de cada grup alimentari (fruites, verdures, llegums, cereals, carn, làctics, ous...) per a conformar **una dieta saludable i sostenible**³ i s'ha multiplicat pel total de la població (95.000 habitants).

També aquí val la pena destacar que no s'ha considerat la demanda actual d'aliments, sinó el consum que resultaria d'una dieta saludable segons les recomanacions nutricionals⁴.

3. Els resultats

Amb totes aquestes dades s'han fet els càlculs que resumim en el document annex. El resultat ha estat que, per abastir tota la població de Menorca (95.000 habitants), farien falta unes **41.000 ha dedicades al cultiu d'aliments, 14.000 per aliments d'origen vegetal i 27.000 per aliments d'origen animal**. No ens atrevim a comparar aquestes superfícies amb les 21.000 ha cultivables i les 28.000 de pastures i bosc pasturat perquè entren en joc moltes consideracions (socials, econòmiques, de variabilitat de la qualitat agrària del sòl disponible, ambientals, etc.) que cal tenir en compte. Però **destaca que, en l'ordre de magnitud, s'aproximen molt els requeriments de superfície amb la superfície agrària disponible!**

Remarcam també que no és, en absolut, un valor que s'hagi de prendre com a cert, però potser sí que pot donar un ordre de magnitud força aproximat. **En tot cas, si tenim en compte que actualment només el 19 % dels aliments que es consumeixen a Menorca es cultiven aquí**⁵, **el que sembla clar és que el percentatge d'aliments locals en la dieta dels Menorquins podria incrementar molt**. I per tant podria disminuir la dependència de l'exterior i la 'factura alimentaria' (doblers que se'n van de Menorca).

La taula del document annex aporta altres xifres que conviden a la reflexió, com per exemple la poca superfície relativa que es requeriria per cultivar el grup alimentari més important de la dieta: les verdures (1.734 ha). I que aquesta superfície s'aproxima molt a les 1.200 ha de regadiu actual (la majoria dedicades als cultius extensius per a l'alimentació del bestiar).

En tot cas, i més enllà de les xifres, amb aquest exercici ràpid òbviament no s'ha pretès donar una resposta exacta a una pregunta tan complexa. Caldria una anàlisi molt més acurada i multidisciplinària per a això. L'objectiu ha estat només explorar i aportar algunes dades i fonts d'informació que es podrien tenir en compte si, en algun moment, se'n pogués fer una anàlisi detallada i amb rigor.

Mentrestant, salut i bons aliments... locals.

3 Aquí hem comptat amb la col·laboració de Noemí Garcia, nutricionista del projecte 'Menorca al Plat' (LEADER). Dades extretes a partir de la Guia Alimentària Espanyola.

4 En tot cas els ordres de magnitud de les xifres quadren força si es comparen amb l'estudi de fluxos alimentaris.

5 Estudi de fluxos alimentaris del Consell Insular de Menorca. <http://www.biosferamenorca.org/Contingut.aspx?idpub=3272>